

"עם ישראל נמצא עתה בעיצומו של סבלו הגדול ביותר"

על מה כתב הרבי "זהו יסוד למה שפירשתי בחוברת בין המצרים"? | אילו מילים צונזרו בנוסח תפילת 'נחם' הנאמרת בתשעה באב | כיצד התייחס הרבי אל השמדת יהודי אירופה בעיצומה של השואה | לאיזה צורר יהודים השווה הרבי את הצורר הנאצי? | ועל מה כתב הרבי את הביטוי המצמרר 'נשפכו נהרי נחלי דם'? | הלכות מעשיות לילדים לימי בין המצרים | ומכתבו המיוחד של הרבי בפרסום ראשון | כתבה מיוחדת לימי 'בין המצרים' – מאמר שלישי בסדרה

| מנחם מענדל גרינפלד |

לקראת ימי 'בין המצרים'

של שנת תש"ד יצאה לאור החוברת השלישית בסדרת 'ספריה לחגים ולמועדים' תחת השם 'בין המצרים'. שם החוברת באנגלית הוא THE THREE WEEKS.

כקודמותיה, החוברת בפורמט כיס, בת 16 עמודים, והפעם צבעה ורוד בהיר והכוורות בצבע ירוק בהיר. המידע שבחוברת כולל הלכות ומנהגים הקשורים בימי בין המצרים, תקציר על בית המקדש הראשון והשני והגורמים לחורבנם, וכמובן מכתבו האישי והמיוחד של כ"ק אדמו"ר זי"ע לימי בין המצרים הנושא מסר מיוחד ומעורר לתשובה וגאולה.

בשונה משאר החוברות שבסדרה, חוברת זו – 'בין המצרים' – לא נדפסה במקביל במהדורה המורחבת 'קאמפליט סטארי'.

הופעת החוברת לראשונה והפצתה גם בקרב החיילים

ב'קובץ ליובאוויטש' שיצא בסוף שנת תש"ד, במדור 'מחיי המוסדות אשר תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א', מסופר על הפקת החוברת 'בין המצרים', שיצאה על ידי המרכז לענייני חנוך. הידיעה מעדכנת את הקוראים על תוכני החוברת, וכך גם על הצורה המהודרת של הדפסתה, וכן על ציורי בית המקדש השני, לצד תמונה עדכנית של הכותל המערבי. בסוף הידיעה נכתב כי אל החוברת מצורף מסר שכתב יו"ר ועד הפועל של המל"ח חתנא דבי נשיאה, הלא הוא הרבי. בידיעה נוספת מסופר ש'מחנה ישראל' טרח לשלוח עוד לפני שלושת השבועות לכל החיילים המופיעים ברשימת התפוצה שלו את החוברת המדוברת. הידיעה חותמת במילים: "מכל רחבי העולם התקבלו מכתבי תודה נלהבים מהחיילים היהודים, המודים על קבלת החוברת" (קובץ ליובאוויטש, חוברת רביעית, עמ' 56).

הוצאה שנייה בשנת תש"ה

לקראת ימי בין המצרים של שנת תש"ה יוצאת מהדורה שנייה של החוברת. בקובץ ליובאוויטש מופיעה ידיעה על הדפסתה של ההוצאה החדשה של חוברת 'בין המצרים' בהמשך לביקוש הגדול לחוברת זו. החוברת הופיעה בתחילת חודש תמוז, ואף שנכתבה בשפה האנגלית, גם תלמודי תורה

"האם כבר רכשם את החוברת החדשה שהופיעה - 'בין המצרים'?" פרסומת בירחון 'שמועסן מיט קינדער' לצד תצלום בית המקדש השני מתוך החוברת ('שמועסן' לחודש מנחם-אב תש"ד עמוד 12)

שער החוברת, פורמט כיס. בין המצרים - THE THREE WEEKS תש"ד (באדיבות הספרייה הלאומית ירושלים)

וישיבות ימצאו בה שימוש לתלמידים והתלמידות. בידיעה נוספת מסופר כי במשרדי המרכז התקבלו מכתבי תודה רבים מהחיילים היהודים בצבא ארצות הברית, המודים על קבלת החוברות 'שבועות' ו'בין המצרים'. הידיעה מסיימת בעובדה כי המל"ח עומד בקשר עם חיילים יהודים רבים באמצעות הרבנים הצבאיים (צ'פלין), וכל הוצאה חדשה של המל"ח נשלחת למחנות צבא רבים, וכן ניתן למצוא את החוברות בספריות מחנות הצבא האמריקאי (קובץ ליובאוויטש שנה שנייה חוברת שלישית, עמ' 42-43).

שבת חזון ושבת נחמו

החוברת פותחת במידע על שבת חזון, הלא היא השבת שלפני תשעה באב. בהסבר תמציתי מוסבר לילדים שמה של השבת נגזר מהמילה הראשונה של ההפטרה הנקראת בשבת זו – חזון ישעיהו בן אמוץ (ס' ישעיה פרק א).

בהמשך לזה נאמר שהשבת שלאחר תשעה באב מכונה בשם 'שבת נחמו'. גם שמה של שבת זו נגזר מהמילה הראשונה של ההפטרה המתחילה בנחמו (ס' ישעיה פרק מ).

תשעה באב בראי ההיסטוריה

מכאן עוברת החוברת ליום העיקרי של תשעה באב והאירועים ההיסטוריים שיארעו בו במהלך הדורות. "הצום – שמתחיל בשקיעה של הלילה הקודם ועד השקיעה שלמחרת – הוא יום השנה לחמשת האסונות הבאים", מפרטת החוברת:

1. הקב"ה מבשר לבני ישראל שהדור שיצא ממצרים לא יזכה להיכנס לארץ ישראל, אלא ימות במשך 40 השנים במדבר סיני, זאת בעקבות חטא המרגלים, כמסופר באריכות בפרשת שלח בחומש במדבר.
2. חורבן בית ראשון בידי הבבלים (בשנת ג'של"ח).
3. חורבן בית שני בידי הרומאים (בשנת ג'תתכ"ח).
4. חורבן העיר ביתר (בשנת ג'תת"פ).
5. חרישת אדמת הר הבית וירושלים.

באיזו שנה חרב בית שני?

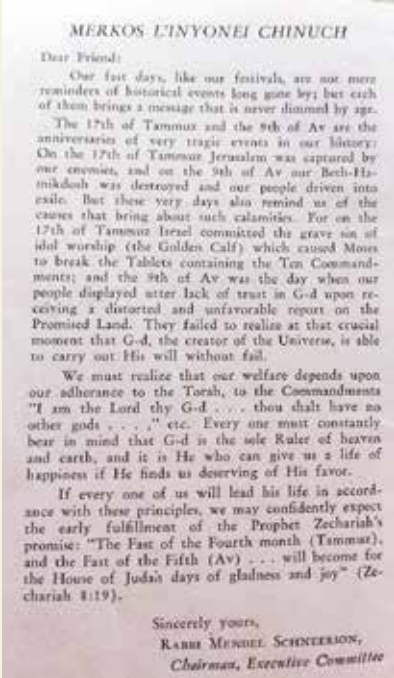
בנושא זה נשתברו כמה קולמוסין. ראוי לציין שהשיטה שהרבי כותב בחוברת תואמת למובא בסדר עולם זוטא פרק תשיעי: "שנת ארבע מאות ועשרים לבנין הבית, היא שנת שלושת אלפים ותתכ"ח לבריאת עולם, בא אספסיינוס והחריב הבית והגלה את ישראל".

ציור הכותל המערבי

לאחר פתיחה זו, ולפני שהחוברת עוברת לנושאים הבאים, נדפס ציור באיכות גבוהה ובו נראים יהודים מתפללים ליד שריד בית מקדשנו. ציור זה מופיע לראשונה בפרסומי ה'מרכז' בחוברת זו, ככל הנראה, ובמקביל נדפס בחוברת ה'שמועסן'.

מכתבו המיוחד של הרבי לילדי ישראל לימי 'בין המצרים'

"ימי הצום... אינם רק תזכורת לאירועים היסטוריים שחלפו מזמן; אלא כל אחד מהם נושא מסר שאינו מתעמעם לעולם" **אגרת קודש שכתב הרבי** – מסר מיוחד לילדי ישראל

לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (זכריה ח, יט)."

בכבוד רב,

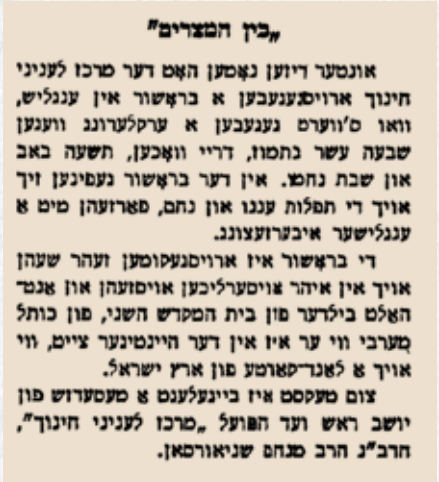
הרב מענדל שניאורסאהן,

יור"ר ועד הפועל

איך אפשר להגוג חתונה בעיצומה של השואה?!

ברשימה נוספת שכלל הנראה את תוכנה נאם הרבי בחתונה, נכתב: "אם בכל הזמנים – זקוקים לשמחה, על אחת כמה וכמה בשעה זו, שאחינו בשרנו נמצאים בצרה. אשר לכאורה מקשה המקשה – איך יש מקום לשמחה, ובפרט החרדים לדבר ד' ולתורתו, ואינם שטים אל רהבים בתקות שוא, שואלים כמתיאשים: על מי לנו להשען ועל מה לקוות?"

הרבי ממשיך שעלינו ללמוד מאירועי החנוכה – שהחתונה התקיימה במהלכו – שהייתה "עת צרה ביותר", והקב"ה מסר גיבורים ביד חלשים. במסר זה של ניצחון האור על החושך הרבי מעודד את היהודים ומסיים במילים "יהודים! אל מקום ליאוש". ברשימה נוספת – נאום לחתונה – כותב הרבי מתוך כאב: "לכאורה, כשבני ישראל מעבר לים, נתונים בשביה, ואין לראות בעין השכל, אופן הצלה

ידיעה ב'קובץ לייבאוויטש' על החוברת החדשה. תמוז תשנ"ד

מכאן הרבי יוצא בקריאה מעשית: "עלינו לשוב אל ה' בכל ליבנו ונפשנו. שכן, הובטח לנו – על ידי נביאינו הקדושים – כי עם שובנו אל ה' ואל תורתו בלב שלם, ישלח לנו את הגואל – מצאצאי בית דוד – שיוביל אותנו בתפארה בחזרה לארצנו. לאחר מכן יבנה בית המקדש השלישי והאחרון, שתפארתו תעלה על יופיים של שני המקדשים שקדמו לו, כלשון הפסוק 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון'" (חגי ב, ט; ראו להלן ביאור הרבי על נושא זה).

השואה במשנתו של הרבי

בהמשך לאזכור הקודם של השואה שכתב הרבי במהלכה של מלחמת העולם, מובאות כאן מספר התייחסויות של הרבי למתחולל באירופה באותן שנים. עיון באגרותיו ורשימותיו של הרבי בשנים תש"ב–תש"ו, חושף שורה של ציטוטים – חלקם לא קלים – העוסקים בזוועות השואה, שכאמור – נכתבו בעיצומה של מלחמת העולם ומדם ליבו של הרבי.

באגרת מסוף שנת תש"ב כותב הרבי על אדמו"ר הריי"צ, כי "עם הגיעו לאמריקה . . התחיל בעבודה בלתי נלאית כדי לעורר את יהודי אמריקה לתשובה, תורה ומעשים טובים, כדי להבהיר כי הגזרות הקשות על בני ישראל, הם חבלי משיח, ואשר קיימת ישועה אחת, והיא – "לאלתר לתשובה, שעל ידי זה יהיה לאלתר לגאולה שלימה על ידי משיח צדקנו בחסד וברחמים" (אגרות קודש חלק א' עמוד מ – בתרגום חופשי).

ככל הנראה, על בסיס קריאתו של הרבי הריי"צ, כתב הרבי את הרעיון המובא בפסקה הקודמת.

ימי גזרות קשות כהמן

באגרת מתאריך זאת חנוכה תש"ג: בימים האלו, ימי גזרות קשות כהמן.. העצה היעוצה ע"י חכמינו ז"ל.. היא ללמד את בני עמי הארץ תורה ולהחזיר רשע בתשובה (חלק א עמוד ע; ובנוסח דומה בעמוד עח).

בשנת תש"ב אגודת הרבנים בארה"ב וקנדה חגגה את יובל הארבעים שלה, וככל הנראה לקראת חגיגה זו הכין הרבי נאום ובראשיתו כתב: בנוהג שבעולם להתחיל בברכה – בעגריסונג – אבל לא עת עתה לעניינים כאלו. עת צרה היא ליעקב, ועלינו לייקר כל רגע, לעשות כל מה שביכולתנו, שיהיה אחישנה, דמנמה יושע.

מצב בנ"י שהעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן.. הוא רק כדי שיהיה ישראל עושין תשובה, ואם אין עדיין [ישראל] עושין תשובה, הוא – [מפני] סיבה עיקרית – "ואשימם בראשיכם", "אשמותיהם של ישראל תלוים בראשי דייניהם". בהמשך הרבי מפרט צעדים מעשיים להוספה בתורה ומעשים טובים. את הנאום הרבי מסיים במילים "רבנים נכבדים! אנחנו האחראים – לאלתר לגאולה" (רשימות חוברת נב).

'תפילת נחם' באותיות מאירות עיניים (עם הנוסח המקורי 'עובדי פסילים')

על אף יופיו החיצוני, הרי יופיו הפנימי עלה על זה החיצוני. ניסים רבים אירעו במהלך התפילות היום־יומיות בבית המקדש. זאת לצד שלושת הרגלים שבהם התקיימה עלייה לרגל, בהם הקריבו את קרבן הפסח, הקרבת ביכורים וטקס ניסוח המים בסוכות, שהיו מראות בלתי נשכחים שהמשיכו להחיות ולהצית את אהבתו ומסירותו של היהודי לאלוקיו.

אבל על חורבן הבית והאבל על שואת יהודי אירופה

בנקודה זו הרבי בונה נדבך על נדבך את הרעיון הבא וכך כותב אל הילדים: כאשר בני ישראל החלו להזניח את מצוות התורה ופנו אל כתות משונות ולעבודת אלילים, הם ויתרו – הלכה למעשה – על בית המקדש כמו גם על עצמאותם. הרבי מצטט את דברי הגמרא במסכת סוכה (נג, א): "אם אתה לא תבא אל ביתי אני לא אבא אל ביתך", ומוסיף שבעקבות מעשיהם של היהודים, הקב"ה החריב את בית המקדש ושלא את בניו לגלות.

השמדת יהדות אירופה וקריאה לתשובה

כאן הרבי עובר להתייחסות ישירה לרצח היהודים הנוראי המתחולל באותן שנים באירופה, על ידי הנאצים ימ"ש.

וכך כותב הרבי אל ילדי ישראל: "**עם ישראל נמצא עתה בעיצומו של סבלו הגדול ביותר**", וכמו משרטט קו ישרי מחורבן המקדש וסבלם של היהודים על ידי הרומאים, ועד לימי השואה הנוראיים.

ציור הכותל המערבי שבחוברת

השם השלם הוא פוטוגראפיה [=צילום] מסידור שקדמו, ולא הספיק הזמן להגיהו כדבעי". ואכן, במילואים מהדורא תנינא לסידור ר' שבתי סופר (בולטימור תשס"ג; חלק רביעי) עמ' קמה–קמו, הצביעו על השינויים וכתבו שהוא מחמת הצנזורה. ואם כנים הדברים, יש לתקן ולומר 'עובדי פְּסִילִים'. ומצווה לפרסם.

בית המקדש הראשון והשני

מכאן עוברת החוברת לספר את סיפורם של שני בתי המקדש. בצורה תמציתית מסופר כי בניית בית המקדש הראשון החלה בשנה הרביעית למלכות שלמה המלך בשנת ב'תתקכ"ח, והושלמה כעבור שבע שנים, בשנת ב'תתקל"ה. הר המוריה, שעליו התקיימה עקדת יצחק, נבחר בידי הקב"ה להיות מקום המקדש. בית המקדש הראשון נחרב על ידי נבוזראדן, מפקד צבאות נבוכדנאצר, בשנת ג'של"ח (410 שנים לאחר תחילת בנייתו).

בית המקדש השני נבנה עם החזרה מגלות בבל בשנת ג'ת"ח, והושלם כעבור ארבע שנים. הוא היה קיים 420 שנה והושמד על ידי הרומאים בפיקודו של טיטוס בשנת ג'תתכ"ח. הנושא מסתיים בעובדה ההיסטורית שגם הבית הראשון וגם הבית השני חרבו בתשעה באב.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

החוברת מתארת כי משמעותו הפנימית והרוחנית של בית המקדש היא היותו סמל לגילוי השכינה בקרב עם ישראל. ומכאן עוברים לתיאור יופיו החיצוני של הבית לצד הניסים שהתרחשו בו: אמרו חכמינו, "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם, מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם" (סוכה נא, ב).

של חודש אב של שנת תש"ד עמ' 6, ומשמם בחוברת 'תורה וישראל – 40 דורות' שיצאה על ידי המל"ח בסוף שנת תש"ד (עמ' 12).

תפילות 'עננו' ו'נחם'

תפילת 'עננו', הנאמרת בכל תענית כתוספת לשמונה־עשרה בשחרית ומנחה, ותפילת 'נחם', הנאמרת בתפילת המנחה של תשעה באב, נדפסו בחוברת בהדפסה מאירת עיניים. כל קטע תפילה מתפרס על פני עמוד שלם, ולצידו תרגום התפילה לאנגלית.

"ויבלעוה לגיונות ויירשוה עובדי פסילים" ו"ירשוה..."

בתפילת 'נחם' שנדפסה בחוברת מופיעה הגרסה "**וַיַּבְלְעוּהָ לַגִּיּוֹנוֹת וַיִּירְשׁוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים**". נוסח זה מופיע בסידורו הראשון של אדמו"ר הזקן (שקלאוו תקס"ג; עותק יחיד נמצא – בשביה – בספרייה הלאומית במוסקבה, שהעלתה עותק דיגיטלי שלו לאתר שלה בשנת תשע"ד).

כך גם נדפס בסידור תורה אור מהדורת תרמ"ז ואילך, וכן במהדורת תש"א שערך הרב, שכלל הנראה העתיק מסידור זה אל החוברת שלפנינו.

בסידור תהלת ה' הנפוץ בקרב רוב חסידי חב"ד הנוסח הוא: **וַיַּבְלְעוּהָ לַגִּיּוֹנוֹת וַיִּירְשׁוּהָ עוֹבְדֵי זָרִים**". נוסח זה נמצא לראשונה בסידור תהלת ה' המוכר בשם 'רוסטובער'. סידור זה שנדפס בנוסח אר"י וכן בנוסח אשכנז, יצא לאור על ידי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בשנת תרע"ח בעת מלחמת העולם הראשונה.

הסידור הנפוץ ביותר בקרב חסידי חב"ד הוא סידור תהלת ה' שיצא לאור בשנת תש"ה. סידור זה הוא צילום של סידור 'סדר העבודה' וילנא תרע"א, וגם כאן הנוסח הוא 'עוֹבְדֵי זָרִים'. על סידור זה כתב הרבי (אגרות קודש חלק ג עמ' קלח): "סידור תהלת

זכייתם!

במי שיגשים עבורכם את החלום

יד ביד

נלווה אותך לאורך כל התהליך, בייעוץ, בהכוונה ובפתרון בעיות. אמשיך לצעוד איתך להגשמת החלום גם לאחר קבלת המשכנתא!

תכנון עתידי

את הידע הכלכלי הרב שצברתי אשמח להעניק לך ויחד לתכנן את השנים הבאות כדי לקחת בחשבון את כל השאיפות הכלכליות שלך.

בניית משכנתא

עם ניסיון של 12 שנה בניהול בנק וקשרים ענפים בעולם הבנקאות, אוכל לבנות לך תמהיל מדויק עם ריביות מצויינות.

ניתוח תיק

בפגישה זו נבין מהם הצרכים שלך, נשקלל את כל הנתונים ונתכנן פתרון מותאם אישית במיוחד בשבילך.

לידי ביטוי בבית המקדש השלישי, שעליו נאמר "גדול (דווקא) יהיה כבוד הבית הזה האחרון" (חגי ב, ט), והכוונה לבית המקדש השלישי. הרבי מתפלפל בקצרה וכותב ש"אין להקשות" שפירושו הפשוט של הפסוק מדבר על בית המקדש השני, ומציין לפירוש רש"י בספר יחזקאל (מג, יא) שכתב "ראויה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע... ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם, אלא שגרם החטא וכו'" (ע"ש). הרבי חותם את דבריו: וזהו יסוד למה שפירשתי כן בחוברת בין המצרים (אגרות קודש חלק ב, עמודים ג-ד).

הלכות מעשיות לימי בין המצרים

בהמשך החוברת באו הלכות מעשיות, המוכרות לכל קורא, אך חשוב לראות כיצד בחר הרבי מה לכלול בחוברת המיועדת לילדים. תחת הכותרת 'שלושת השבועות' נכתב שבימים שבין י"ז בתמוז לתשעה באב אין להאזין למוזיקה או לארגן חגיגות כלשהן, אפילו חתונות. להסתפר אסור, וכן אין לקנות או ללבוש בגדים חדשים במהלך תקופה זו. גם ברכת שהחיינו אינה נאמרת במהלך 'שלושת השבועות', ולכן אין לאכול פירות חדשים בפעם הראשונה בעונה בתקופה זו. בסוגריים כותב הרבי שיש דעות המחריגות את יום השבת ומתירות לברך שהחיינו ביום זה (ראה שו"ע סימן תקנ"א סעיף יז ובנושאי כליו. וב'היום יום' כ"א תמוז נכתב שלמנהגנו "אין מברכים שהחיינו בין המצרים ואפילו בשבת").

שטיפת הפה בתענית י"ז תמוז

לגבי תענית שבעה-עשר בתמוז, נוסף להלכה העיקרית שהבנים מגיל 13 ומעלה והבנות מגיל 12 ומעלה צריכים לצום (להוציא מקרה שבו בריאותם אינה מאפשרת זאת), נכתב כי אסור לשטוף את הפה במהלך יום התענית.

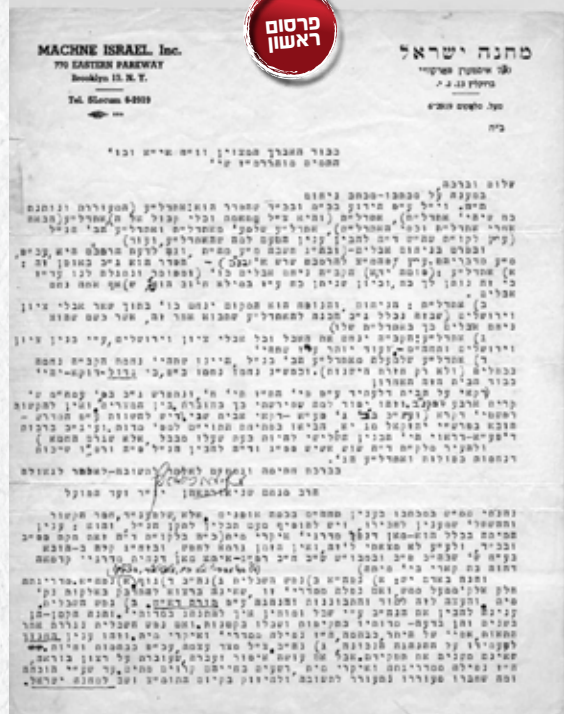
הלכות תשעת הימים ותשעה באב

בהמשך עוברת החוברת להלכות הקשורות לתשעת הימים ובעיקר להלכות הנוגעות למעשה לצום תשעה באב, כולל האיסור של שמחה מכל סוג, אפילו לימוד התורה, להוציא קטעי תורה העוסקים בחורבן בית המקדש, הלכות אבלות ועוד. האיסור לנעול נעלי עור, האיסור לשבת על כיסא, אלא רק על שרפרף נמוך או על הרצפה, וכן קריאת מגילת איכה, אמירת קינות, והנחת תפילין בתפילת מנחה. החוברת חותמת בפסוק **הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ שׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם** (איכה ה, כ).

לתגובות: column7@gmail.com

LE TROIS SEMOINES – פרסומת ביומן האידי 'טאג מארגנז' זשורנאל' על מהדורה חדשה של החוברת בצרפתית (23 ביולי 1946 – כ"ד בתמוז תש"ו)

"זהו יסוד למה שפירשתי כן בחוברת בין המצרים" – אגרת הרבי לרמ"ז גרינגלאס בפרסום ראשון (באדיבות ספריית ליובאוויטש ניו יורק)

מכתב ניחום אבלים ששלח אליו הרה"ח והמשפיע הרב מנחם זאב גרינגלאס ע"ה. בין הדברים הרבי מתייחס לדבריו של הרמ"ז ומתווה ארבע דרגות בניחום אבלים:

- אתערותא דלעילא; ניחום אבלים על ידי הקב"ה, כפי שהיה אצל יצחק אבינו (סוטה יד, א) דרגה המעוררת ונותנת כוח לדרגה הבאה –
- אתערותא דלתתא (שעליה להתאים ולהיות 'כלי קיבול' לדרגה הבאה); ניחום על ידי בני האדם. כאשר אומרים בעת ניחום אבלים את הנוסח "**המקום ינחם אתכם**", מעוררים את הדרגה השלישית –
- אתערותא דלעילא שבאה כתוצאה מהאתערותא דלתתא, והיא נחמת הקב"ה את האבל הפרטי עם כל אבלי ציון וירושלים, על ידי שיבנה את בית המקדש וירושלים, ותתקיים תחיית המתים. דרגת אדל"ע זו מעוררת את הדרגה הרביעית –
- אתערותא דלעילא שלמעלה משתי הדרגות הקודמות. כאן הקב"ה מנחם את בני ישראל בנחמה כפולה, כלשון הפסוק "**נחמו נחמו עמי**" (ישעיה מ, א), כפל לשון זה מסמל את הנחמה הכפולה שתבוא

לכולם, הרי זה סיבה ליאוש – היפך השמחה. אבל זהו מקווים בולטים של עם ישראל – שאין נותנים מקום ליאוש, כי תמיד יש תקווה", וגם כאן הרבי מוביל למסר מעשי בענייני תורה ומצוות – "עלינו לשמור שילדי וילדות בני ישראל, לא יהיו בהם מגע נכרים לטמאם חס ושלום", כלומר שמירה על אור התורה והמצוות היא זו שתביא הצלה ליהודים (רשימות חוברת קס וחוברת קעד).

נשפכו נהרי נחלי דם

ברשימה שכתב הרבי ל'התייסדות חברה קדישא', של אגודת חסידי חב"ד, שבה נשא תפקיד – לפי הוראת אדמו"ר הריי"צ – של 'ראש ועד המועצה' (ראו אג"ק אדמו"ר הריי"צ, ח"ו עמ' שפו), מצטט הרבי את דברי חז"ל (פתיחתא לאיכה רבה) "אילו זכיתם הייתם אומרים איכה אשא וכו', ועכשיו שלא זכיתם אתם אומרים איכה ישבה בדד".

הרבי מקשר זאת לעבודתם של אנשי החברא קדישא – פתיחת וכריית הקבר, שיש לה שתי משמעויות הפוכות זו מזו: א) לידה הנקראת בלשון חז"ל פתיחת הקבר (מס' כריתות י, א), ומשמעותה הרוחנית מסמלת את הגאולה. ב) הפך החיים – קבורת האדם. הרבי חותם רעיון זה בנוגע ל'פתיחת הקבר' במשמעותו הרוחנית המסמלת את הגאולה במילים הבאות: **ביום ההוא דכבר נשפכו נהרי נחלי דם, לכולי עלמא אפשר [להגיע] לפתיחת הקבר [של] הגאולה** (רשימות חוברת כה עמ' 214, מיום ה' מנחם-אב תש"ב).

על החיים להמשיך את עבודת הנרצחים

בנאום שנשא הרבי כשנה לאחר השואה בחגיגת ארגון בית הספר לנערות 'בית רבקה', אמר הרבי כדברים הללו: כל בני ישראל עם אחד הוא, וכשמתבוננים אנו בדיעות האיומות אשר מגיעות מעבר לים מאחינו ואחיותנו אשר נהרגו וכו' על קידוש-השם, ואשר נשארנו מעט מזעיר, הרי עלינו לזכור שגם מה שעשו הם, עלינו מוטל [=להשלים את מה שהנספים לא הספיקו לעשות] (חוברת ל' עמ' 267, מיום כ"ה אייר תש"ו). רעיון זה חוזר ומופיע במשך השנים הבאות באגרות הרבי כמוטיב חינוכי שעליו יש לחנך את הדור הצעיר. ראה לדוגמה אגרות קודש חלק ו סוף עמוד ב ועוד.

אבלו האישי של הרבי לצד האבל על החורבן

ביום רביעי כ' מנחם-אב תש"ד הסתלק כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל, ר' לוי יצחק שניאורסאהן ז"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר. בימים שאחרי ההסתלקות ועד כמעט סוף שנת תש"ד נמנע הרבי מלהשיב על מכתבים שקיבל. בתחילת שנת תש"ה הרבי משיב על